

Maria Chwalibóg

Data urodzenia: 4 sierpnia 1933

Miejsce urodzenia: Warszawa

Data śmierci: 15 marca 2024

Miejsce śmierci: Warszawa

Rodzice: Tadeusz Chwalibóg, Maria Chwalibóg z domu Gutowska

Profesja: aktorka, działaczka społeczna, działaczka opozycyjna, kronikarka rzeczywistości

Słowa kluczowe: działalność społeczna, działalność polityczna, aktorka, Kobieta Samotna,

Oblawa Augustowska, Solidarność, Zbyszek Cybulski

Biogram¹

Biogram Marii Chwalibóg ukazuje różne pola jej aktywności, co udało się odtworzyć dzięki kwerendzie osobistych zapisków aktorki, egodokumentów, materiałów fotograficznych, zebranych w prywatnej kolekcji Marii Chwalibóg i przekazanych przez nią do zasobów archiwalnych Instytutu Pileckiego w Augustowie. Kolekcja dokumentów będąca prywatną spuścizną aktorki obrazuje jej związki z działalnością opozycyjną, ukazuje wątki z życia prywatnego, po części również zaangażowanie w opozycyjną działalność artystyczną. Z treści materiału źródłowego można również dowiedzieć się o poglądach Marii Chwalibóg na kwestie równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Zbiór dokumentów ukazuje ją także jako dokumentalistkę i kronikarkę wątków z życia i kariery Zbyszka Cybulskiego.

Maria Chwalibóg urodziła się 4 lutego 1933 r. w Warszawie. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej. Była córką Tadeusza Chwaliboga z Wróblowic i Marii z Gutowskich. Rodzina pielęgnowała tradycje patriotyczne, ojciec był posłem w II RP z ramienia Związku Ludowo-Narodowego, potem należał do struktur Armii Krajowej. Matka Maria Gutowska była absolwentką Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Otaczająca Chwalibóg rzeczywistość społeczna i w szczególności rodzinna wpłynęła na ukształtowanie tzw. opozycyjnych poglądów, surową krytykę ustroju i systemu komunistycznego Polski, zwłaszcza wyraźną w wypowiedziach bohaterki od lat 70. tych. W swoim życiorysie Maria Chwalibóg pisała, że to

¹ Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

co ją otaczało nie było zbieżne z jej wyobrażeniami o sprawiedliwości społecznej, o społecznym porządku, jaki państwo zapewniać miało obywatelom. Nawiązywała w tym miejscu do krzywd Polaków, jakich doświadczała w związku z wydarzeniami 1956 r., 1968 r. czy 1970 r. i 1976 r. Okres pomiędzy rokiem 1956 a 1976 był szczególnie twórczy w biografii zawodowej Marii Chwalibóg. Zadebiutowała w początkach 1956 r. na scenie łódzkiego Teatru Powszechnego rolą w sztuce „Faryzeusze i grzesznik” Jerzego Pomianowskiego i Małgorzaty Wolin w reżyserii Marii Kaniewskiej. Pracowała następnie w Teatrze im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku, gdzie występowała do 1960 r., grała tam m.in. Agafię w „Ożenku” Mikołaja Gogola i Panią Ford w „Wesołych kumoszkach z Windsoru” Williama Shakespeare'a. Potem przeniosła się do Teatru Polskiego w Bydgoszczy, grając tam w sezonie artystycznym 1960 i 1961 r. i dalej w Koszalinie, w Teatrze Bałtyckim w sezonie artystycznym 1962 i 1963 r. Do końca lat sześćdziesiątych występowała na deskach Teatrów Dramatycznych w Szczecinie, w tym w Teatrze Telewizji, a w 1970 r. powróciła do Warszawy i tu kolejno występowała w Teatrze Narodowym (1970-1973), w Teatrze Studio (1974-1976), w Teatrze Na Woli (1976-1981). W swoim dorobku teatralnym Maria Chwalibóg miała ponad 70 ról scenicznych oraz 34 role w spektaklach Teatru Telewizji (gdzie po raz ostatni zagrała w 2003 r. w widowisku „Łucja i jej dzieci” Marka Pruchniewskiego w reżyserii Sławomira Fabickiego). Chętnie przyjmowała zaproszenia do udziału w słuchowiskach Teatru Polskiego Radia, po raz ostatni można ją było usłyszeć w 2017 r. w słuchowisku Marcina Trońskiego pt. „Męka twórcza”.

Za datę przełomową w jej życiorysie uznaje się rok 1976, kiedy to z jednej strony ze względu na prezentowane opozycyjne poglądy polityczne odmawiała grania konkretnych ról filmowych, z drugiej zaś doświadczała, w związku z tym, braku stałego zatrudnienia i dochodu finansowego, mającego zapewnić jej stabilizację w codziennej egzystencji. Ważnym okresem w życiu Marii Chwalibóg był czas tzw. pierwszej „Solidarności”. Jak sama relacjonowała, nigdy wcześniej nie należała do żadnych struktur związkowych. Lata osiemdziesiąte były dla niej z jednej strony owocne artystycznie, także ze względu na ważną rolę w filmie „Kobieta samotna”, z drugiej zaś na zaangażowanie w ruch solidarnościowy. Jej aktywność opozycyjna kończyła się dotkliwymi konsekwencjami, związanymi ze stanem wojennym i zwalczaniem obozu solidarnościowego przez aparat rządowy. Pierwszoplanowa rola listonoszki Ireny Misiak, którą zagrała w filmie Agnieszki Holland pt. „Kobieta samotna” w 1981 r. była jedną z najważniejszych ról filmowych Marii Chwalibóg, uznawaną za jedną z najlepszych kobiecych kreacji w historii polskiego kina. Sama aktorka uznawała tę rolę za znaczącą w swojej karierze artystycznej. Film pokazywał trudy życia ówczesnego społeczeństwa, a zwłaszcza kobiet, pozostających na marginesie. Ukazywał kobiety ze środowisk najbardziej doświadczających

kryzysu społecznego, ekonomicznego i politycznego w początkach lat osiemdziesiątych. W 1988 r. Chwalibóg za tę pierwszoplanową rolę kobiecą otrzymała nagrody, na 13 Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni a także Przewodniczącego Komitetu ds. Radia i Telewizji.

Od 1981 r. doświadczała represji związanych z przynależnością do „Solidarności”. Mimo wybuchu stanu wojennego nie zrezygnowała z tego i dalej była aktywna, uczestniczyła w spotkaniach. Odmawiała publicznych występów, nie ubiegała się o role w filmie i teatrze. Mimo braku stabilizacji finansowej, co związane było z kłopotami w zatrudnieniu jeździła po Polsce, społecznie grała w podziemiu. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych weszła w skład grupy, która podjęła się trudu zebrania dokumentacji dotyczącej obławy augustowskiej. Nieznaną odsłoną aktywności Marii Chwalibóg było również kronikarskie dokumentowanie wątków z życia aktora Zbyszka Cybulskiego oraz poprzez dokumentowanie wspomnień pielęgnowanie pamięci o nim. Ważne miejsce zajmowała mała ojczyzna, w której to odkryła pasję fotografowania, ujawnioną w zbiorze fotografii ukazujących Sejneńszczyznę z centralnym punktem jej domu w Wysokim Moście. W wiejskim domu nad Czarną Hańczą w powiecie sejneńskim mieszkała pod koniec życia, otoczona rodziną i przyjaciółmi przyjeżdżającymi tam na wakacje z Warszawy czy innych miast Polski.

Zmarła 15 marca 2024 w Warszawie.

Bibliografia

Źródła:

Archiwum Domu Pamięci Obławy Augustowskiej w Augustowie, Archiwum Marii Chwalibóg.

Opracowania:

Janikowski G., *Zmarła aktorka filmowa i teatralna Maria Chwalibóg*, w: *Maria Chwalibóg, Encyklopedia Teatru Polskiego*, <https://encyklopediateatru.pl/osoby/1177/maria-chwalibog>, dostęp: 16.02.2026.

Magia Słów. Rozmowa z Marią Chwalibóg, „Warmia i Mazury. Miesięcznik Społeczno-Kulturalny” 1981, nr 3.